מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

חולין מא

עניין: לצעוריה קא מיכוין

קבא דקשייתא

קושיא מט

קשה לי בס"פ השוחט (דף מ"א ע"א) ישראל ששחט בהמת חברו לע"ז דאמרינן לצעורי קמכוין, והא כיון שנאמר שאינו אוסר א"כ שוב לא שייך לצעורי, וא"כ דמי להא דירושלמי דסוף יבמות (פט"ו ה"ז) גבי שני צרות, דזו שאמרה מת בעלי תינשא והצרה היא א"א, ומקשה הירושלמי דכיון שנישאת ואתה מחזיק דברי' לאמת תינשא גם הצרה, ומחרץ, דשוב תאמר שקר לקלקל חברתה, ושוב מקשה א"כ גם היא לא תינשא ונאמר דכוונתה לקלקל חברתה, ומתרץ, מתוך שיודעת שאין דבריה אצל חברתה כלום אומרת אמת, ושוב מקשה א"כ גם צרתה תינשא, ומתרץ דא"כ חזרה לקילקולה הראשון, ע"כ. הרי, דכל היכא שאם נאסר שוב ליכא סברת לצעורי שוב אמרינן שאומרת שקר רק חברתה מוכרחת שתהי' אסורה דאל"כ עדיין תאמר שקר, וא"כ ה"נ בנ"ד, אם אתה מתיר היין והבהמה מכח סברת לצעורי שוב ל"ש לצעורי, כיון דיודע שאינו נאמן, א"כ שוב יהיה היין נשאר אסור כמו צרתה דנשארה באיסורה והדבר צריך עיון גדול*.

* נ"ל, דהנה באמת ענין לצעורי קשה טובא דהרי אף באנסוהו להשתחוות לבהמה חל על הבהמה שם נעבד ואסורה לגבוה כמבואר בע"ז (דף נ"ד ע"א) אף דלא נתכוין בלבו לעכו"ם כלל, ומכש"כ במתכוין להקניט לחבירו דהוי עובד עכו"ם, ואפילו פוער עצמו לפעור וזורק אבן למרקולים חייב (סנהדרין דף ס' ע"ב), וגם בעובד עכו"ם מאהבה ומיראה חייב לשיטת התוס' (יבמות נ"ד ע"א) ד"ה אין אונס והרמ"ך, עיין בכ"מ פ"ה מיסודי התורה (הלכה ד'), וגם בשיטת הרמב"ם ז"ל כתב הכ"מ שם דמודה דחייב כרת וחטאת, [אך קשה ע"ד הכ"מ משבת (דע"ב ע"ב) דמקשה הניחא לאביי כו' אלא לרבא כו' וצ"ע], וא"כ אף אם נתכוין באמת לצעורי למה אין הבהמה נאסרת.

על כן נראה ברור, דכוונת הש"ס דאף שהוא נתחייב במיתה מ"מ אין הבהמה נאסרת משום תקרובת, מטעם דבתקרובת בעינן כעין פנים (ע"ז דף נ"א ע"א) וכל שאינו מכוין בלבו לעבוד לא הוי כעין פנים, אבל לענין חיוב עובד עכו"ם חייב אפי' אם לא הוי כעין פנים כמבואר להדיא בר"ן ע"ז. ולפ"ז שפיר כתב הרא"ה ז"ל שהובא בר"ן חולין (דף מ' ע"ב), דמ"מ באכילה אסורה דהוא לא שרי לה, והיינו מטעם שחיטת מומר לעכו"ם דהוי נבילה (חולין י"ג ע"א), והשתא שוב לא קשיא קושייתי דשפיר אמרינן דכוונתו לצעורי והיינו שתהי' נבילה עכ"פ, ושוב שפיר מותרת בהנאה וז"ב.

ירושלמי יבמות פט"ו ה"ז

הלכה ז מתני' [מ"ו] [מ]האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים באת ואמרה מת בעלי תינשא ותיטול כתובה וצרתה אסורה. **גמ'** אמרה מת בעלי חשודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה. מעתה אפילו על עצמה לא תהא נאמנת. מתוך שהיא יודעת שלא עשו [מ]דבריה אצל חבירתה כלום אף היא אומרת אמת. מעתה אפילו על צרתה תהא נאמנת. אמר ר' הילא [מ]חוזר לקילקול הראשון חשודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה: **הלכה ח מתני'** [מ"ז]

מנחת אלעזר ח"א סי' מב

הגיענו יקרת מכתבו וכו' ועי"ד ד"ת שכתב לי"ב קו' הסעה"מ על הרמב"ם שפסק דאם שזיכתה בגלון לינם נאמנות שמא עיני' נתנה באחר והקשה הסעה"מ דהא הפסידם כתובתה אם זיכתה בגלון וכל היכא דאין לה כתובה לא חיישינן שמא עיני' נתנה באחר. ותירץ כת"ה דהנה הקשו אחרי' הדין דאם שזיכתה בגלון אין לה כתובה אדרבא נימא דיהי' לה כתובה כדי שתרוויח אם זיכתה דאם לא יהי' לה כתובה אז לא תהלה האמת להתות וכהאי דאמרי' בגיטין בקונ' דתיקו שאינו ניכר אכן באמת ל"ק דהא אם שזיכתה בגלון אינה נאמנת דשמא עיני' נתנה באחר א"כ לא שייך כדי שתרויח דהא גם אם תרויח לא תהי' נאמנת א"כ לפי"ז מתוך קו' הסעה"מ לנימא דתהי' נאמנת באומרת שזיכתה בגלון ומוס שמפסדת כתיבתה ז"ל דאם הוא נאמנות א"כ מנילא יהי' לה כתיבה דהכי קומי' לדוכתא דיהא לה כתובה כדי שתרויח ול"ש לתרץ מנסה דאינה נאמנת דהא באמת תהי' נאמנת וא"כ יגיע לה כתובה וכשיגיע לה כתובה שוב אינה נאמנת ומתוך קו' הסעה"מ ופיר כ' הרמב"ם דאינה נאמנת עכ"ד אם כי בדרך מוכל הם אך זהו באמת היקור כדרך בלד האיקור ומתפפך לבלתי תכלית כאשר אבאר בזה בעה"י. ובדרך כזה כבר למדו גדולי האחרונים ז"ל מהתוס' פסחים (דף כ"ו) וב"מ (דף ל') בעלם עלי' זכר דומיא דיהא לי' שקשו וסלא לא יהא לי' שכפקלה מפרה אדומה שמוס הון רב ותי' התוס' דאם תאמר דכשהה שוב ניהא לי' ושוב קשה דאם באמת מסולה סלא לא ניהא לי' ואמת מסולה ומהם למדו ענין היתר כדרך בלד האיקור שאזלינן לחומרא בדאורייתא ו"ע' בדרך טעם בקונ' דעמאם אני לך ומאחד"א ומאני אחרונים ז"ל וגם אני בעניי כתבתי בעה"י בדרך כזה בכמה קוניות בחיקוי. וא"כ גם לבני כת"ם בזה כתבתו כנ"ל לעניין קשה קו' הסעה"מ שהתהא נאמנת ומוס שמפסדת כתובתה ואי ומוס כשהתה' נאמנת אז יגיע לה כתובה כנ"ל כדברי כת"ה ומנילא ל"ש להאמין לה דהא יהי' לה כתובה, ז"א דסוף כל סוף מה פסק הרמב"ם דאינה נאמנת ומפסדת כתובתה א"כ עדיין קשה שהתה' נאמנת ומוס שמפסדת כתובתה ואי ומוס שאם תהי' לה כתובה תהי' נאמנת כדי שתרויח ומנילא שוב אינה נאמנת דהא מקבלת כתובתה וכשאינה נאמנת שוב לא יגיע לה כתובה דהא ל"ש שתלך ותרויח כיון דאינה נאמנת גם כשתרויח כנ' וכיון שלא יגיע לה כתובה הי שוב קשה קו' הסעה"מ דתהי' נאמנת כדין כל המפקידין כתובתן שנאמנות ושוב חזר הדבר ומתפפך לבלתי תכלית ולריכין לילך לחומרא בכגון זה כנ' ודברי התוס' ולריך שתהי' נאמנת בשבע כיון שהוא איקור דאורייתא [וכמ"ש בעה"י בחי"ל דבמקום לענין מנו במתפפך כזה לבלתי תכלית אזלינן חומרא לתובע ואוקי ממונא בחזקתי' כמובן ח"ב] ע"כ פיר הקשה הסעה"מ על הרמב"ם שפסק דאינה נאמנת ומפסדת כתובתה דהא לריכה להיות נאמנת לחומרא בכנ' ובשתהו דברי כת"ה ודריק הי בזה לחכם כי"ב והכני פה במקום מעיות הרמלה ומחוסר קפרים ואסתגר בזה לע"ע ומיים ושלום וה' ירפאנו ויחזקנו לתורתו ועבודתו בהרחבה ונחת וכע"ש ידידותו"ם בחתבה:

אחר כתבי זאת הענינו ת"ם גדול דים לאי' בבורה לדברינו ומנלא כן כמפורש בדברי הירושלמי יבמות (פט"ו הלכה ז') חשוב הוא לקלקל עלמה

מהרש"ם דעת תורה יו"ד סי' ד

[כא] **שם.** שודאי לא כיון אלא לצערו. יש לעיין בזה דלבתר דקיי"ל הכי דאינו נאסר מטעם זה שוב אם שתו לע"ז א"א לומר שנתכוין לצערו כיון שקיי"ל דא"י לאסרו כלל ושוב יאסר. ואף די"ל דלאו כ"ע דינא גמירי כיון דאיכא פלוגתא דאמוראי עתוס' ב"מ ט"ו מ"מ הוי ספיקא עכ"פ וספקא דאורייתא לחומרא, וכה"ג כ' בנקודות הכסף סוסי' קכ"ד בשם אביו הגאון ז"ל דאף דבנגע העכו"ם להכעיס אינו אוסר היין מ"מ אם העכו"ם אמר שיודע הדין שאין היין נאסר שוב מוכח דלא עשה להכעיס והיין אסור והכא גמי בזה.

ומזה נראה דאי' דמדאורייתא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו והוי ספיקא דרבנן כיון דלאו כ"ע דינא גמירי. ולכאורה לפ"ז היכא שידוע לנו שהוא יודע הדין שוב באמת אוסר, ואולי י"ל דהי' סבור שבאינו אינו יודע הדין וינטער. ואמנם באם גם באינו ת"ת שוב נאסר מדינא בכה"ג. (מ"ה יצחק בהמ"ת, לענ"ד אם הא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו דרבנן שפיר אינו נאסר דהא אי נימא דנאסר שוב שפיר י"ל דלצעורי מכוין ושוב אינו נאסר ואין לומר דאם אינו נאסר מ"כ שוב ליכא למימר לצעורי ושוב נאסר דהא כבר נודע ד' המוס' פסחים וכ"ד לענין עלה עלי' זכר וכ"כ הברוך טעם ושאר אחרונים דבכה"ג הוי ספק ובדאורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא ומ"כ ה"נ כן הוא). וע' מ' המשכול הל' שחיטה סי' י"ד דהיכא דאינו הוא בנו או אוהבו דל"ש בי' לומר דלצעורי מכוין ה"ז אוסר. וע"ע בתוס' ב"ק ע"א ע"א ד"ה בשלמא ורשב"א ואמיפת זקנים שם בענין לצעורי קא מכוין וע' תבואות שור סק"כ בזה.

קבא דניחותא

לדעתי אינו עולה יפה, דאף שיודע דאמרינן לצעורי קא מכוין, אפי"ה אינו נאמן, דאין שום נפ"מ לנו אם יודע שאינו נאמן או לא בכל האופנים אמרינן לצעורי קא מכוין, וזה ג"כ לצעורי אפילו אם לא יהי' נאמן לגמרי מ"מ צערא הי' לו מאמירתו וזה הי' רוצה, וזה פשוט, דכיון דחז"ל אמרו אינו נאמן אין לו נאמנות בין יודע או לא יודע, ודברי הירושלמי אין שייכות לזה, והכי איתא בירושלמי

א"כ איזה שייכות לדין לצעורי, דדוקא הכא בנוגע לה דמקלקלת את עצמה אז אמרינן דכיון דיודעת שאינה נאמנת אצל חברתה אומרת אמת, כדי שלא תקלקל את עצמה, אבל הכא אפילו יודע אומר לצעורי ופשוט.